

Senki sem születik olvasónak A falusi oktatásügy korszerűsítéséért

OLVASOM a statisztikában, hogy a magyar munkásság 4 százaléka érettségizett, 51 százaléka elvégezte, 45 százaléka pedig nem fejezte be a nyolc általánost. Azt hiszem, ez az arány nem megnyugtató. A műveltebb, a világot, a társadalmat tudatosabban ismerő ember jobb munkás, többre képes, többet tud adni a közös cél, a szocialista társadalom kiteljesítéséhez.

Ezek alapigazságok, és felismerésük vezethet csak oda, hogy a munkásművelődés lényegéről és szükségességéről elmondott szavaink, javaslataink, határozataink teremtő valósággá váljanak.

A felmérések szerint 1965-ben a munkásházakban egy családra 630, 1972-ben pedig 883 forint kulturális kiadás jutott.

Mondhatja valaki: a 253 forintos emelkedés kitünő! Mások meg igen kevésnek tartják. Az igazság talán az, hogy az emelkedés nem nagy ugyan, de a munkásművelődés gyorsuló és bővülő folyamatát tükrözi. Ha ellenben azt vizsgáljuk, hogy miből adódik a hét esztendő 253 forintos emelkedése, már nem juthatunk egyértelmű eredményre. Egyrészt: az 1965 óta eltelt időszakban megdrágultak a kulturális szolgáltatások, s drágultak a könyvek is (bár szebbek, mint voltak). Másrészt az is kérdés, hogy a szobánforgó 253 forintban milyen arányban szerepelnek a kultúra olyan határterületei, amelyek csak közvetve járulnak hozzá a művelődéshez.

ÉRDEKES ADAT, hogy 1971-ben átlag 60 forintot költött egy munkás könyvek vásárlására! Átlagban igen kis összeg ez, két-három közepes árú könyv mindössze, mégis meg kell jegyezni, hogy ezzel a hatvan forinttal a munkáskassza az értelmiség és a parasztság között helyezkedik el! Ha csak ebből az egyetlen tényből, ebből a hatvan forintból indulunk ki, akkor is egyre bonyolultabb és sokat mondó felfedezésekre juthatunk. A hatvan forint tíz év alatt is csak húszkötetes házikönyvtárat eredményez. De milyen könyvtárat? S milyen könyvekből? Nyilván — és erre is számos felmérés válaszolt már — szépirodalomból, könnyű szépirodalomból elsősorban. Sőt — és hogy lássuk miről van szó, és mi a teendő — túlnyomórészt giccses, selejtjes művekből. Csak a könyvesboltok forgalmát kell figyelni: az érzélgős „csodaszép” művészregények, a felületlen fecsegő útleírások, a krimik és más egyebek viszik el a pálmát. Hangsúlyozni szükséges: ha ezt nem látjuk, évekre konzerváljuk a rosszat, a kétségtelen változó-bővülő érdeklődés sokszor még mindig meghatározó vadhaját. Arról nem is beszélve, hogy szakmai ismereteket bővítő könyvet alig vásárolnak az emberek. Egyrészt, mert az igény még erre nem érelődött meg általánosan, másrészt mert jószerével nem is kapnak ilyeneket. Ha pedig nincs elegendő népszerűen, közérthetően megírt szakmai könyv, akkor hiába a felismerés, hogy a munkáskassza általános műveltségével együtt szakmai műveltségét is bővíteni kell. A különböző tanfolyamok, továbbképzések erre nem elegendők.

SENKI SEM születik olvasónak. Senki sem tudja eleve: olvasás és művelődés össze-függő fogalmak, egyik nem létezik a másik nélkül. A könyvekhez már az általános iskolában el kell vezetni a gyermekeket, és aztán végig erősíteni ezt a kapcsolatot a középiskolán át, tovább és általánosan.

Borbás György: VONATON

dóan. Hatásos könyvpropagandára és sok, jól összeválogatott állománnyal rendelkező könyvtárra is szükség van, hogy csak ezt a két fontos összetevőt említsük.

Nem véletlen, hogy közművelődésünk irányítói és magasszintű szervezői annyi gondot fordítanak az iskolai könyvtárak bővítésére. Mert általában nem funkcionálnak megfelelően! Hogy miért, külön vizsgálódás tárgya lenne. Az sem véletlen, sőt művelődéspolitikánk jellemzője, hogy különböző mozgalmak szerveződnek, amelyeknek egyetlen céljuk: az olvasó ember, és ezáltal a műveltebb ember. Az sem véletlen, hogy új könyvtárak épülnek. De látni kell, hogy még sokkal többre van szükség, és a meglévő kapcsolata sem a legjobb az emberekkel, akikért létrejötték. Hogy miért nem az? Mert kevés a könyvtáros, és munkáidejük nagy részét a mechanikus kölcsönzés foglalja le! Hol van ettől az elképzelés, hogy a könyvtáros — kis könyvtárakban is — olvasói tanácsadója legyen, hogy jusson szellemi-fizikai ereje új olvasók szervezésére (a szervezést valami tartalmasabb fogalomként értelmezve). Ez bizony még ritkán, elvétve valósul csak meg. Ezt megállapítani azonban nem elég, állandóan keressünk és kutatunk kell az új lehetőségeket és felhasználni a meglévőket.

A MUNKÁSRÓL, és a munkásművelődésről volt szó, arról, hogy mennyi a sürgető tennivaló, hogy tíz- és száz-ezer munkás, olvasó emberré válva, művelt emberré legyen. Mert a műveltebb munkás nemcsak a közös cél, a szocialista társadalom kiteljesítéséhez ad többlet: egyéni haszna, egyéni öröme is több, magánélete is boldogabb, tartalmasabb!

Sass Ervin

Györfly István

Mert akarom

Vétkeztem az igazság ellen, mert kell az értelmetlenség pörölycsapásait bírnai vérző mellet, mert akarom azt, amit nem szeretnék, hogy nevem legyen, sajtó teríték, melyet megtaposnak a szenny förtelmével, és gyónatató nem oldozhat fel igével.

Könyvespolca

Hasznos, népszerűsítő újdonságok

Magvas mondandójú művek helyett ezúttal népszerűsítő céllal, olcsón közreadott tömegkiadványokat ajánlunk a könyvespolcra. Hasznos, izlésnevelő-ismeretterjesztő indítékú munkákat, amelyek száma örvendetesen gyarapszik évről évre kiadónk részéről. Az

Apáról fiúra című Móra-kiadvány a *Természetbúvárók könyvespolca* című sorozat keretében jelent meg, s két és félszáz oldalon hézagpótló néprajzi kalauzt kínál az ifjúságnak, de bátran mondhatjuk: az idősebbek is hasznossal forgathatják. Kósa László és Szemerényi Ágnes munkája ugyanis teljes áttekintése a magyar néprajzkincsnek. „A néprajz nem iskolai tantárgy. Nem is lesz az... De ha jól figyelünk, találkozzunk vele... A néprajz messze világokkal is összeköt...” — írják bevezetőül a szerzők, elemezve néprajztudományunk történetét, irodalmunkban-művészetünkben fel-lelhető elemeit, továbbá a néprajz egy-egy jellegzetes megnyilvánulását. A könyv igazi értéke azonban az, hogy az egykori paraszti életformát feltárja mutatja meg néprajzincünk születését, funkcionálását, rendkívül gazdag kép- és forrással együtt. Távoli világokkal ismert meg a Képes Földrajz sorozat most 2. kiadásban közölt

Kotnyek Istvánnal beszélgettünk — közérdekű munkásságáról

A miklósfai parasztszülők fia tizenegy éve kezdte a tanári pályát — biológia, földrajz, mezőgazdaságtan szakos nevelőként — a nagyrécei általános iskolában, öt évig tanulmányi felügyelő volt, három éve pedig a kanizsai járási hivatal művelődésügyi osztály vezetője. Egyrészt mint szüntelenül tanuló oktatásirányítót ismerik: elvégezte a hároméves marxista egyetemet, a kétéves szakosítót — tudományos szocializmusból —, tavaly pedig az ELTE bölcsészkarán szerzett oklevelet pedagógiából. 34 éves, az Oktatásügyi Káváló Dolgozója és sokirányú társadalmi tevékenységét fejt ki. Az utóbbi időben több, főként a Társadalmi Szemlében megjelent elemzéssel keltett figyelmet.

Társadalmi problémák

— Mi volt a célja ezekkel a publikációkkal?

— Szüntelenül foglalkoztat egy korántsem szakmai jellegű pedagógiai probléma: a járásbeli fiatalok hátrányos helyzetének felszámolása. A cigánytanulók ügyére gondolok, s tágabban az alsó fokú oktatásban résztvevők problémájára. Osztályunk, illetőleg a megyei-járási szakvezetés részére készítettem írásaimban helyzetleírást, ami kiindulópont lehet a javasolt megoldások végrehajtásához. De nem kisebb cél: ráébredtetni a pedagógustársadalmat és a közvéleményt az előttünk álló munka társadalmi sürgőségére. A cigánytanulók helyzetének megítélését illetően robbanásszerű változást kell elérnünk a közvéleményben. Országos és helyi felmérések szerint — ahogy a Társadalmi Szemlében és A tanítóban 1972-ben kifejtettem —, negyedszázad múlva hazánk lakosságának 25 százaléka cigány lesz! A következtetés nyilvánvaló! Ha nem teszünk felzárkózásként, mai gondjaink többszörösére nőnek. Mi 1961 óta cigányosztályokkal kezdünk kísérletezni, de ki-tűnt, hogy több szükséges. Csakis kollégiumi rendszerrel lehet elérni felzárkózásukat, s ezért hoztuk létre a csapi cigánykollégiumot is.

— A csapi kezdeményezés

sikerei országos visszhangot váltottak ki. De elég-e ez az egyetlen intézmény?

— A járásbeli 632 alsó cigánytanulóból ma hatvan jár Csapiba, s ha ez nagyon kevés is, az itt élők eredménye már értékes nyereség, hiszen a többféle etnikumú gyerekanyag — a jól látható biológiai fejlődés mellett — közösséggé érik. Közösen tanulnak, egyre inkább olyanok, mint bármely más gyermekközösség. Csapit legalább 80—100 fős intézménnyé szükséges továbbfejleszteni — s a megye másutt is hasonló intézményt igényelne —, továbbá — a folyamatos ráhatás, a töretlenség biztosítása érdekében — az itteni alsótagozatból kikerülő fiatalokat 5—8. osztályos, majd remélhető középiskolai tanulmányaik idejére is kollégiumokban, de már nem cigánykollégiumokban kellene elhelyezni.

Egyenlőséget mindenkinek

— De hát a hátrányos helyzet nem csupán a cigányfiatalokra jellemző!

— Valóban! A hátrányos helyzetben mi egyébként sem csupán a rossz családi körülményeket értjük, hanem a korszerűtlen kisiskolákból, s az óvoda, az iskolaelőkészítés hiányából következő gondokat is, ami nálunk, a kanizsai járásban a diákok 60 százalékát sújtja. Erről írtam a Társadalmi Szemlében.

Besze Imre:

Március

Fütyülve fut a szellő —
rügy fakad lépte után
foszló, aranyló felhő
versenyt lép vele után.
Pillait nyitja az ablak,
kémények füstje bodor.
Özek rügybe haragnak;
zöld fátylat vált a bokor,
árnyékból friss napozásra
indul egy régi szobor.

Afrika

című, ugyancsak sokrétű és látványos fotókkal díszített kötet, Sebes Tibor munkája. Ifjúságnak — a Képes Történelem mellett — ezzel a sorozattal a mostani hazai könyvkiadás alighanem legvonzóbb ismeretterjesztő kötetét kaphatja kézbe, térben és időben megismerve az emberiség kultúráját és kultúrkörnyezetét, földünket. Az Afrika című kötet — a többi földrész bemutatásához hasonlóan — például a kontinens őstörténetétől napjainkig tár széles panorámát az ifjú olvasók elé. Afrika legendás földrajzi tájai, állatvilága, néptörzseinek sokfélesége, vallásai, néprajza, s nem utolsósorban politikai helyzete adja a könyv olvasmányos, értékes anyagát, nem kis élményt nyújtva a kötet forgatój számára. Ugyancsak egy sajátos világba kalauzol a

landot, amely a történetek idején még az osztálytársadalom kialakulásának küszöbén állt csak. A három saga — három verboszu krónikája, ismeretlen elbeszélők műveként. A sajátos szemléletű kort túlközö művek olvasója abban az élményben is részesülhet, hogy — hasonló szintű, fennmaradt hazai művek hiányában — visszakövetkeztethet az egykori magyar társadalom rokon viszonyaira, hétköznapijaira, emellett a régimúlt idők világirodalmának egyik nagy forrását is megismerheti. S a múltból a jövőbe kalandozva

két sci-fi kiadvány

is megemlítünk, hiszen a műfaj hazai népszerűsége jóformán hónapról hónapra nő, jelezve, hogy a mai olvasó szívesen fogadja a korunk kérdéseit a jövő perspektíváiból felvető, s emellett tudományos érdekességgel és olvasmányossággal is szolgáló munkákat. Az immár nemzetközi hírű Galaktika új, 7. száma elsősorban tudományos-fantasztikus publicisztikája miatt érdekes kiadvány, a szépirodalmi rész ezúttal halványabb, s nem éppen szerencsés új fordítású elbeszéléssel — egy néhány hónapja megjelent sci-fi antológia írásának ismétlésével — is találkozhattunk. Ray Bradbury novelláinak újabb kötetére rangos olvasmány.

sadalmi Szemle márciusi számában megjelent Az alsófokú iskolai hálózat korszerűsítése címmel, kifejtve, hogy mindez lehetetlenné teszi a kis falvakban felnövő fiatalok számára a városi tizenévesekkel egyenrangú életnek indulását. Meg kell teremtenünk tehát az egyenlő esélyeket, mert tarthatatlan, hogy jónéhány középiskolából jelenleg nem is vállalkozhatnak középiskolára a fiatalok. Az egyéni sorsok mellett a kérdés társadalmi vonatkozására is oda kell figyelni: a munkás-paraszt fiatalok számát növelni kell a felsőoktatási intézetekben, mert az élet sürgeti az értelmiségnek társadalmunk vezető osztályából való szüntelen felrészítését. Mi is a falusi oktatásügy korszerűsítésével való korszerűsítést választottuk a helyzet javítása érdekében. Most 59 iskolánk van, ebből 30 a körzeti, 1—8. osztályos tanintézet, s ezek közül öszre valamennyi csak részben osztott felsőtagozatú iskolát bekorsetesítünk. A nagyobb cél az, hogy a körzeti iskolák számát a felére csökkentjük, ezzel valóban a kor szintjére emelve az oktató-nevelő munkát, egyben a nem túlzottan bő anyagi eszközöket is észszerűbben, közérdekűben koncentrálva, nemkülönben a nevelőgárda szellemi kapacitását. Vagyis a fiatalok érdekében szükséges lépések mellett az egész falusi közművelődés — a párt politikájának megfelelő — átforgatására készülünk mi is.

A „gazdaságosabb” közművelődésért

— Tehát a kultúrház—iskola—könyvtár ma még meglévő, káros hatású, merev külföldi minták alapján feloldani.

— Minden erre ösztönöz! Felelőtlenség egy-egy községben különálló klubházra, majd ugyanilyen könyvtárra, iskolára pénzt költeni, vagyis ezt a három művelődési egységet — új létesítményeknél — már egyesíteni kell. Nemcsak beruházási-fenntartási megtakarítást eredményezhet egy új művelődési komplexum nappal tanításra, este pedig minden korosztály művelődésére való használata, hanem egyben kialakíthatja a fiatalokban a népművelési intézmények használatának állandó igényét, sikerrel megvetve egy új generáció sokrétűbb, termékenyebb szellemi, közéleti érdeklődésének alapjait. Ma egy-egy, milliósba kerülő kultúrházi nagytér — sok esetben — évente alig néhányszor telik meg csupán, holott például nincs tornaterem a járásbeli iskolákban! A komplex közművelődési gondolkodás terjesztése is sürgette előbb említett írásom közzétételét. Mi kézen állunk a változtatásra. Olyan tehetséges pedagógusokat tartunk számon, akik körzeti iskolai igazgatóként képesek lesznek a terület közművelődésének egészét is irányítani, megfelelő népművelési és oktatási helyettesítőket segíteni. A Szovjetuniótól Svédorszáig sikerrel kísérleteznek ezzel a formával, nekünk is követnünk kell ezt a hatékonyabb munkát hozó utat. Van tennivalónk, s magam részéről ezt a gyakorlatot szeretném mind több oldalról propagálni a megye első számú közvéleményformáló tömegkommunikációs eszközében, a Zalai Hírlapban is.

— Szívesen fogadjuk ezután is közérdekű írásait! Személyes terveiről is szólna?

— Csupán olyan munkáiról beszélhetnék, ami az előbbi célokat segíti megvalósítani. Egyébként egy megyei témájú, neveléstörténeti doktori disszertáción munkálkodom, szabaddidőmben. Dolgozni és tanulni: ez a célom, mert nem szeretnék elszűrűlni. Megbocsáthatatlan mulasztás lenne ez nagy feladataink közzepette.

T. A.